

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Сороченко Ольги Валеріївни
«Особистісні детермінанти психологічної проникливості»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія

Актуальність теми дисертації. Проблема психологічної проникливості є актуальною як у теоретичному, так і в практичному аспектах, що зумовлює необхідність дослідження цього феномену як системного, структурно-ієрархічного явища. Вибір саме психологічної проникливості, яка розглядається як результат взаємодії внутрішніх особистісних властивостей та зовнішніх факторів, є цілком виправданим і науково обґрунтованим. Такий підхід до дослідження збагачує сучасну українську психологію новими даними, з одного боку, це дає можливість визначити фактори, які є детермінантами проникливості, а з іншого проаналізувати їх взаємодію між собою, звертаючи увагу на багаторівневу природу цієї якості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до наукової тематики кафедри загальної та диференціальної психології «Психологічні особливості життєдіяльності особистості в умовах соціально-психологічних трансформацій українського суспільства» (номер державної реєстрації: 0124U000215). Тема дисертації затверджена вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського (протокол № 3 від 25 жовтня 2018 року).

Ступінь обґрунтованості та достовірності отриманих результатів. Науково-поняттєвий апарат дисертації визначено відповідно до обраної теми дослідження. Дисертанткою чітко окреслено об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, теоретико-методологічні засади дослідження. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій,

сформульованих у дисертації, та їх вірогідність забезпечені: використанням широкої бази теоретичних джерел за темою дисертації; достатнім масивом емпіричних даних, на основі яких були зроблені висновки; використанням адекватно підібраних методів математичної статистики. Ознайомлення зі змістом дисертації та основними публікаціями автора дозволяє зробити висновок про те, що мета дослідження досягнута, завдання виконані в повному обсязі. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, сформульованих автором особисто.

Наукова новизна отриманих результатів. Ознайомлення зі змістом дисертації, основними публікаціями дозволяє визнати, що мету та завдання дослідження виконано. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, сформульованих О.В.Сороченко особисто, які характеризуються науковою новизною. Зокрема, уперше обґрунтовано та розкрито модель детермінації психологічної проникливості особистості; встановлено коло особистісних детермінант як предикторів психологічної проникливості, показано міру їх впливу на вираженість проникливості особистості; надано психологічну характеристику осіб, які розрізняються рівнем психологічної проникливості; доведено значущість психологічної проникливості у комунікативній діяльності особистості.

Дисертанткою підтверджено наближеність психологічної проникливості до параметрів «психологічна пильність», «соціальна інтуїція», «спрямованість на розуміння іншого», «схильність до психологічної інтерпретації», «самостійність суджень», «неупередженість», «цілісність образу», «гнучкість образу». У роботі уточнено і конкретизовано ознаки психологічної проникливості та її функціональні характеристики; розширено та поглиблено уявлення про психологічну проникливість, роль особистісних характеристик у її детермінант.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості інтеграції знань про психологічну проникливість та особистісні якості в освітні програми підготовки фахівців, а також у впровадженні розробленої моделі

детермінації психологічної проникливості та рекомендацій для її розвитку в тренінгові програми й професійну діяльність.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У *першому розділі* дисертації «Особистісні детермінанти психологічної проникливості», О.В.Сороченко представлено аналіз основних наукових концепцій і теорій зарубіжних та вітчизняних представників різних психологічних шкіл стосовно проблеми психологічної проникливості. Проаналізовано та систематизовано психологічні компоненти проникливості, з'ясовано взаємозв'язки між нею та показниками особистості як на формально-динамічному, так і на якісному рівнях. Це дозволило виокремити детермінанти психологічної проникливості та визначити їх роль у структурі досліджуваного феномена. Не викликає заперечень ретельний теоретико-методологічний аналіз здобутків зарубіжних та українських психологів, проведений авторкою, а також створення моделі детермінації психологічної проникливості, в якій задіяні різні групи показників особистості (адаптивність, толерантність, емпатія, товариськість, комунікативна креативність, особистісні риси) та визначені функціональні взаємозв'язки між цими психологічними явищами і зворотній зв'язок між механізмом соціальної перцепції і створюваним образом об'єкту пізнання. Отриманий у такий спосіб матеріал забезпечує належну теоретико-методологічну обґрунтованість дисертаційної роботи.

У *другому розділі* дисертації розкрито форми організації та зміст емпіричного дослідження, обґрунтовано вибірку досліджуваних, визначено систему психодіагностичних методів, методик та дослідницьких процедур, спрямованих на діагностику показників психологічної проникливості. Емпірична частина дисертаційного дослідження, розроблена та реалізована О.В.Сороченко, виконана на високому науковому рівні з використанням сучасного апарату методів математичної статистики аналізу даних. Робота побудована на виваженому розумінні необхідності залучення експертів під час попереднього пілотажного дослідження. Зокрема, застосування контент-аналізу

творів-самозвітів дозволило авторці визначити коло особистісних характеристик, які гіпотетично можуть розглядатися як особистісні детермінанти досліджуваної якості.

У *третьому розділі* на підставі теоретико-методологічного аналізу проблеми, що вивчається, розроблено програму і проведене емпіричне дослідження. Отримані авторкою результати кореляційного, факторного та множинного регресійного аналізу перетинаються з результатами якісного аналізу обраних показників психологічної проникливості та показниками комунікативної креативності, товаришкості, емпатії, адаптивності, толерантності, рис особистості (за Р.Кеттеллом), котрі пов'язані з психологічною проникливістю, або виступають в якості її детермінант. Заслуговують на увагу ретельно проведені та науково обґрунтовані результати якісного аналізу, спрямованого на дослідження рис особистості, характерних для осіб з високим і низьким рівнем психологічної проникливості. За результатами дослідження дисертанткою емпірично підтверджено модель детермінації психологічної проникливості та визначено коло її особистісних детермінант. Таким чином, вагомим здобутком дисертаційної роботи О.В.Сороченко, є розроблена та емпірично верифікована модель детермінації психологічної проникливості.

Висновки дисертації узагальнюють основні результати дослідження, підкреслюючи їх теоретичну та практичну значущість. Висвітлюють ключові наукові здобутки вивчення психологічної проникливості та окреслюють перспективи подальших досліджень.

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 10 публікаціях, з них – 4 статті у фахових виданнях України, 6 публікацій у збірниках тез та доповідей за результатами участі міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дискусійні положення та зауваги до змісту дисертації. Дисертаційне дослідження О.В.Сороченко «Особистісні детермінанти психологічної

проникливості» за своїм змістом і формою є завершеним самостійним науковим дослідженням. Високо оцінюючи наукове і практичне значення дисертаційної роботи, разом з тим, варто зазначити про низку дискусійних положень та/або таких, що потребують додаткової аргументації, які містяться у ній, а саме:

Перший розділ дисертації включає різнобічний теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, однак обсяг викладеного матеріалу зavelикий.

Є зауваження щодо формування вибірки. На сторінці 85 зазначено, що до вибірки увійшли представники різних спеціальностей і спеціалізацій. Водночас на сторінці 98 вказано, що вибірка включає представників соціономічних професій, які, за даними наукових джерел, характеризуються більш розвинутою психологічною проникливістю. Це, своєю чергою, є важливою передумовою для виявлення особистісних детермінант цього феномена. Доцільно уточнити та узгодити інформацію, щоб забезпечити коректність та обґрунтованість вибірки дослідження.

На нашу думку, результати кореляційного аналізу представлені не в повному обсязі. Доцільно було б більш детально висвітлити та описати результати за показниками, зазначеними у таблицях. Це дозволило б отримати додаткові наукові дані щодо взаємозв'язків між показниками психологічної проникливості та психологічними характеристиками особистості, забезпечуючи більш комплексне розуміння досліджуваного феномена.

4. Слід зазначити, що оформлення таблиць і рисунків містить окремі недоліки, які потребують виправлення для забезпечення відповідності вимогам наукового стилю представлення даних.

Можна відзначити, що дисертаційна робота О.В.Сороченко є актуальною для сучасної психології, має наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, є дослідженням, в якому отримані науково обґрунтовані результати, постановка проблеми і напрям дослідження є перспективним.

Загальний висновок. Рецензована робота Сороченко Ольги Валеріївни «Особистісні детермінанти психологічної проникливості» є завершеним,

самостійним дослідженням, яке за своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням відповідає вимогам постанови «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12 січня 2022 року. Авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Рецензент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та диференціальної психології
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»

Ірина ВАСИЛЕНКО

